

Tekst 1

Tekst 1 en tekst 2 hebben beide betrekking op ontwikkelingen in de journalistiek. Naast vragen over iedere tekst afzonderlijk bevat dit examen ook enkele overkoepelende vragen over beide teksten.

Het nieuws als show

(1) In 1963 verscheen op de Nederlandse televisie voor het eerst iets wat leek op een anchorman¹⁾. Willem Duys²⁾ begon het maandelijks 5 se praatprogramma *Voor de vuist weg*. Hijzelf was er de spil en het gezicht van; gasten kwamen en gingen. Berucht werd de uitzending met de man die ter verruiming van de 10 geest een gaatje in zijn voorhoofd had geboord (midden jaren zestig). Het grootste deel van wat uitdrukkelijk een 'show' heette, werd gevuld met licht nieuws en optredens van 15 artiesten. *Voor de vuist weg* bleek een schot in de roos. Niet alleen omdat het programma jarenlang tot de best bekeken uitzendingen van de Nederlandse televisie behoorde, 20 maar ook omdat de formule ervan gaandeweg school heeft gemaakt in de televisiejournalistiek en nieuwsvoorziening.

(2) Eén vast en betrouwbaar gezicht 25 om je aan vast te klampen, en een hele stoet individuele gezichten om het nieuws een persoonlijk karakter te geven. Dat is vandaag de dag ook het karakter van populaire praat- 30 programma's op televisie als *Pauw & Witteman* en *Knevel & Van den Brink*³⁾. Alleen veranderde dit ene gezicht soms in twee gezichten. Dat was eveneens afgekeken van het 35 Amerikaanse voorbeeld, waar zelfs nieuwslezers het al sinds jaar en dag niet meer alleen mogen doen. En dus vormen duo-presentatoren als Jeroen

Pauw en Paul Witteman hun eigen 40 variant op het janusgezicht⁴⁾ waarmee politiekoppels van oudsher hun ondervragingstechnieken kracht bijzetten.

(3) Die gezichten, daar gaat het om. 45 Zij geven het nieuws een persoonlijk aanzien. Aan de redactionele kant krijgt het medium het mombakkes opgezet van Paul Witteman of Andries Knevel. Aan de persoonlijke 50 kant krijgt het nieuws het gezicht van één specifieke betrokkene bij ramp, festiviteit of trend. En de politicus die aanschuift, wordt van de weeromstuit een persoon als u of ik. Politici 55 maken hun akkoord niet alleen eerder bekend bij *Pauw & Witteman* dan in de Tweede Kamer, zij doen dat meestal ook als leuke jongens die elkaar best mogen, in plaats van de 60 staatslieden die zij zouden moeten zijn.

(4) Het format, dat tenslotte niet voor 70 niets in het entertainment van Willem Duys is geworteld, brengt die metamorfose vanzelf tot stand. Hoe effectief het format is, blijkt niet alleen uit dit soort tv-programma's. Ook de dagbladen moeten eraan geloven. Nieuws is pas compleet, wanneer 75 daarbij een paar 'gewone Nederlanders' mogen toelichten hoe het hun leven beïnvloedt en wat zij daarvan vinden. En ook aan de kant van het medium heeft het anonieme gezag van de krant inmiddels een duidelijk gezicht gekregen. Hoofd-

redacteuren spreken zich uit in
wekelijkse brieven aan de lezer,
gaan het land in om deze te ont-
80 moeten of schuiven op hun beurt aan
bij presentator Jeroen Pauw. Het
officiële commentaar van de krant
wordt vaak overvleugeld door dat van
columnisten, sprekend op eigen
85 gezag en voorzien van identificeer-
bare pasfoto's.

(5) Dit zou het moment kunnen zijn
om over al die ontwikkelingen een
jeremiade aan te heffen. Redenen
90 daarvoor zijn er te over. Kranten
maken zich tot in hun formaat toe
klein om de lezer zo veel mogelijk
nabij te komen. Niet langer vallen zij
hem lastig met brede analyses en
95 vergezichten. In plaats daarvan mag
hij zich spiegelen aan de commen-
taren van columnisten in wie hij
moeiteloos zichzelf kan herkennen.
Een politicus wordt eerder beoor-
100 deeld op zijn persoonlijkheid of
uiterlijk (lach, das, pumps, gezins-
leven) dan op zijn visie. De zorg-
vuldige ontrafeling van een probleem
maakt plaats voor een mening óver
105 dat probleem. Het sonore geluid van
de krant die een 'meneer' was, wordt
overstemd door een kakofonie van
opinies waartussen de lezer kan
uitzoeken wat hem het best bevalt.

(6) Je kunt je afvragen hoe erg dat is.
Wie ervan uitgaat dat een volwassen
democratie het niet kan stellen
zonder mondige burger, zal over het
verlies van een gezaghebbende
115 mediastem niet erg treuren. De
wereld biedt een chaotische aanblik
en wanneer de krant daarvan de
spiegel wil zijn, dan ligt het voor de
hand dat die ook de chaos van het
120 maatschappelijk gekwetter reflek-
teert. Vreemd is het dan niet dat ook
krant, radio en televisie zich aan-
passen aan die wirwar zonder

centrum of hemels baldakijn.

125 **(7)** Zo zou men elke zorg over de
staat van de hedendaagse nieuws-
media kunnen pareren. Laten we
daarmee eindelijk de hoop los dat
ooit nog iemand ons zou kunnen
130 vertellen 'hoe het zit' en dat die ons
ontslaat van de plicht om zelf na te
denken? Hebben we dát soort
autoriteitsgeloof met ontzuiling,
secularisering en emancipatie achter
135 ons gelaten? Ik zou wensen dat het
zo eenvoudig lag dat burgers inder-
daad de mondige, lucide, nieuws-
gierige, goedgeïnformeerde en
onafhankelijke individuen zijn waarop
140 de postmoderne samenleving prat
gaat. In werkelijkheid hebben zij er
veelal de tijd, de energie en soms
ook de wil of het vermogen niet toe
om kritisch te reageren. Ik vrees dat
145 die veronderstelde zelfstandigheid
van de burger te idealistisch is: men
vergeet hoe graag de doorsnee
krantenlezer en tv-kijker zich nog
altijd laat leiden door wat hij leest of
150 hoort. De keuze van krant of zender
bepaalt hij zelf. Maar daarna laat hij
zich graag bevestigen door een
medium dat 'zegt wat hij (lezer,
kijker) denkt'.

155 **(8)** Lezers van de meer 'intellectuele'
kranten kiezen voor *NRC*, *Trouw* of
Nederlands Dagblad omdat ze daarin
een visie hopen terug te vinden die
hun aanstaat en die hen helpt de
160 wereld te begrijpen. Kritiek zullen ze
af en toe ongetwijfeld hebben en
soms zullen ze met een ingezonden
brief protesteren. De frequentie
daarvan moet je niet overschatten. In
165 weerwil van alle emancipatie en
zelfstandigheid van de burger is de
krant nog altijd een 'meneer' van wie
we verwachten te horen 'hoe het zit'
en wiens mening we veelal als
170 vanzelfsprekend tot de onze maken.

De krant of het tv-programma weet dat van zijn kant ook heel goed.

(9) Als opiniemakers spelen de media dus nog altijd een grote rol.

175 Alleen heeft die opinie, voorheen gedragen door een anonieme ‘meneer’, nu een gezicht gekregen. De sterverslaggever, de presentator, de commentator of de hoofd-

180 redacteur spreekt de lezer aan van mens tot mens – en suggereert daarmee een vertrouwelijkheid die naadloos aansluit bij de steeds informelere verhoudingen in het

185 maatschappelijk verkeer. De visie die hij uitdraagt, hoeft er daardoor niet minder diepgravend op te worden.

(10) Beperken we ons tot de kranten, dan moeten we constateren dat die,

190 tegen alle pessimisme in, vandaag veel professioneler worden gemaakt dan enkele decennia terug. Het opleidingsniveau van de redacteurs ligt hoger, ze schrijven vlotter en

195 gewiekster, de opmaak is efficiënter, het idee van wat een krant moet zijn, is meer doordacht. Van een licht anarchistisch en nogal eens log en inefficiënt product werd de krant een

200 prettig lezende verschijning, toegesneden op een lezer die als persoon wil worden erkend en tegelijk raad wil krijgen van een als vriend vermomde ‘meneer’.

205 **(11)** Juist in die professionalisering schuilt echter de grootste paradox én het grootste gevaar van de huidige journalistiek. De individualisering die het nieuws, de lezer én de presentator of commentator een duidelijk

210 herkenbaar gezicht heeft gegeven, vereist op organisatorisch vlak een machinerie waarvan de afzonderlijke raderen elke individualiteit hebben

215 moeten opgeven. Ooit heerste er op krantenredacties een onverwoestbare anarchie en rekenden afzonder-

lijke redacteurs het tot hun eer zich aan chefs en hoofdredactie zo weinig

220 mogelijk gelegen te laten liggen. Daarmee heeft het professioneel bedrijfsrationalisme korte metten gemaakt. Kranten worden nu gemaakt volgens een top-down model

225 dat vijftien, twintig jaar geleden ondenkbaar was geweest.

(12) Redacties zijn – anders gezegd – geoliede machines geworden, ter wille van een product dat veel

230 persoonlijker oogt dan ooit het geval was. Het resultaat daarvan is een krant die niet alleen soepel maar ook steeds gladder wordt – en daarin steeds meer gaat lijken op al die

235 andere kranten die werken volgens hetzelfde procedé. De fotootjes boven en de herkenbare namen onder de gezichtsbepalende artikelen mogen verschillen, door professio-

240 nalisering en personalisering zijn kranten steeds meer op elkaar gaan lijken.

(13) Daarmee worden pijnlijke ongelukken vermeden. Maar tegelijk

245 verdwijnt ook iedere verrassing. En juist van het opzienbarende en ongehoorde moet een krant het hebben. Een nieuwe toon in een commentaar, een reportage waaraan niemand had

250 gedacht, een lumineuze invalshoek: altijd zijn die te danken geweest aan redacteurs die de ruimte kregen om hun gang te gaan. Dat was riskant, want ongeleide projectielen zijn altijd

255 gevaarlijk. Maar ze bezorgden een krant wel zijn meest briljante momenten – en bepaalden daarmee de voor de lezers meest dierbare, soms verfoeide, maar in ieder geval onmis-

260 kenbare karaktertrekken.

(14) Willem Duys werd in de jaren zestig door het progressievere deel van de natie hartgrondig gehaat. Ook daar waren goede redenen voor.

265 Maar de revolutie die zijn programma belichaamde, verdient niet alleen waardering, omdat hij de eerste presentator was die een media-persoonlijkheid werd. Hij was óók
 270 berucht omdat hij met soevereine flair de tv-wetten aan z'n laars durfde te lappen. Onbekommerd liet hij zijn programma uitlopen tot ver over de toegemeten tijd heen – eenmaal zelfs
 275 tot middernacht, het luidkeels door

Duys gezongen Wilhelmus leidde tot de zoveelste rel⁵⁾. Dat hoeft niet ieders smaak te zijn, maar léven bracht het wel. Een klein beetje
 280 'Duys' als zand in een te soepele machine zou de (kranten)redacteur opnieuw moeten worden gegund. Aan te veel professionaliteit gaat een nieuws- en opiniemedium uiteindelijk
 285 óók ten onder.

naar: Ger Groot

uit: De Groene Amsterdammer, 21 november 2012

Ger Groot (1954) doceert sinds 1995 filosofie aan de Erasmus Universiteit Rotterdam. In 2009 is hij benoemd tot bijzonder hoogleraar 'Filosofie en literatuur' aan de Radboud Universiteit Nijmegen. Groot is columnist van Trouw en publiceert regelmatig in filosofische en literaire tijdschriften.

noot 1 anchorman: vaste presentator in een televisiejournaal of actualiteitenprogramma, rond 1960 naar Amerikaans voorbeeld in de Nederlandse media geïntroduceerd

noot 2 Willem Duys (1928-2011) was een Nederlandse radio- en televisiepresentator.

noot 3 *Pauw & Witteman* was een populair praatprogramma (2006-2014) op televisie waarin diverse gasten, onder wie politici, aan tafel verschenen en over actuele onderwerpen discussieerden. Een vergelijkbaar praatprogramma was van 2007 tot 2014 dat van Andries Knevel en Tijs van den Brink.

noot 4 janusgezicht: term, ontleend aan Janus, een Romeinse god die met twee gezichten werd afgebeeld

noot 5 Er ontstond een rel nadat Willem Duys in 1966 tijdens zijn talkshow Voor de vuist weg het Nederlands volkslied aanhief uit boosheid over de protesten tegen het huwelijk van prinses Beatrix en Claus von Amsberg dat in die periode werd voltrokken.

Tekst 1 Het nieuws als show

Tekst 1 en tekst 2 hebben beide betrekking op ontwikkelingen in de journalistiek. Naast vragen over iedere tekst afzonderlijk bevat dit examen ook enkele overkoepelende vragen over beide teksten.

De tekst 'Het nieuws als show' kan door middel van onderstaande kopjes in vijf opeenvolgende delen worden onderverdeeld:

Deel 1: Veranderingen in de media

Deel 2: Duiding van de veranderingen in de media

Deel 3: Professionalisering van de media

Deel 4: Uniformering van de media

Deel 5: Slot

- 1p 1 Bij welke alinea begint deel 2, 'Duiding van de veranderingen in de media'?
- 1p 2 Bij welke alinea begint deel 4, 'Uniformering van de media'?
- 1p 3 Welk kopje zou het beste passen boven alinea 13 en 14, in plaats van het neutrale kopje 'Slot'?
- A Differentiatie tussen de media
 - B Meer herkenbare mensen in de media
 - C Onvoorspelbaarheid bepaalt identiteit
 - D Verdere professionalisering noodzakelijk
- 1p 4 Wat is de functie van alinea 5 ten opzichte van alinea 2 tot en met 4 in de tekst 'Het nieuws als show'?
- In alinea 5 wordt ten opzichte van het tekstdeel dat bestaat uit alinea 2, 3 en 4
- A een krachtige tegenwerping geformuleerd.
 - B een lichte nuancering aangebracht.
 - C een aantal mogelijke bezwaren geformuleerd.
 - D een toekomstverwachting uitgesproken.
- Alinea's kunnen verschillende functies ten opzichte van elkaar hebben, zoals: aanleiding, definitie, gevolg, hypothese, onderbouwing, oorzaak, oplossing, relativering, stelling, vermoeden, voorbehoud, weerlegging.
- 1p 5 Welke functie heeft alinea 6 ten opzichte van alinea 5? Kies één functie uit bovengenoemde woorden.
- 1p 6 Welke functie heeft alinea 7 ten opzichte van alinea 6? Kies één functie uit bovengenoemde woorden.
- 1p 7 Welke functie heeft alinea 8 ten opzichte van alinea 7? Kies één functie uit bovengenoemde woorden.

- In alinea 1 wordt een beeld geschetst van televisiepresentator Willem Duys en zijn programma *Voor de vuist weg*.
- 1p **8** Wat is het belangrijkste doel van deze schets, gelet op de hele tekst ‘Het nieuws als show’?
- A het karakteriseren van Willem Duys en zijn televisieprogramma *Voor de vuist weg*
 - B het presenteren van een voorbeeld uit de Nederlandse televisie-geschiedenis
 - C het tonen van het startpunt van een ontwikkeling in praatprogramma’s op televisie
 - D het weergeven van de belangrijkste ontwikkeling binnen de televisiejournalistiek

- In alinea 1 tot en met 4 wordt een format voor nieuwsvoorziening beschreven.
- 1p **9** Wat is de essentie van dit format? Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 10 woorden.

- In alinea 1 tot en met 4 wordt het huidige format voor nieuwsvoorziening beschreven.
- 4p **10** Welke middelen zetten tv en kranten blijkens het tekstgedeelte van alinea 1 tot en met 4 in om invulling te geven aan dit format? Neem onderstaand schema over en vul dit in.

Tv	Kranten
middel 1:	middel 1:
middel 2:	middel 2:
middel 3:	middel 3:

- 1p **11** Van wat voor soort argumentatie wordt in alinea 3 en 4 vooral gebruikgemaakt?
Er wordt vooral gebruikgemaakt van argumentatie op basis van
- A oorzaak en gevolg.
 - B vergelijking.
 - C voorbeelden.
 - D voor- en nadeel.

- 3p 12 Alinea 8 bevat een zelfstandig te lezen redenering. Benoem de functie van de afzonderlijke zinnen in deze redenering. Neem daartoe de nummers uit onderstaand schema over en noteer per nummer de functie van de zin. Maak een keuze uit de volgende functies: afweging, argument, conclusie, gevolg, onderbouwing, probleemstelling, relativering, stelling, toelichting, verklaring, voorbehoud, voorwaarde.

Nummer	Zin	Functie
1	Lezers van de meer ‘intellectuele’ kranten kiezen voor <i>NRC</i> , <i>Trouw</i> of <i>Nederlands Dagblad</i> omdat ze daarin een visie hopen terug te vinden die hun aanstaat en hen helpt de wereld te begrijpen.	
2	Kritiek zullen ze af en toe ongetwijfeld hebben en soms zullen ze met een ingezonden brief protesteren.	... ten opzichte van 1
3	De frequentie daarvan moet je niet overschatten.	... ten opzichte van 2
4	In weerwil van alle emancipatie en zelfstandigheid van de burger is de krant nog altijd een ‘meneer’ van wie we verwachten te horen ‘hoe het zit’ en wiens mening we veelal als vanzelfsprekend tot de onze maken.	

- 2p 13 Welke twee verwachtingen hebben burgers van de media? Baseer je antwoord op alinea 7 tot en met 9. Geef antwoord in een of meer volledige zinnen.

Twee zinsgedeelten uit alinea 12 – “een product dat veel persoonlijker oogt dan ooit het geval was” (regels 229-231) en “zijn kranten steeds meer op elkaar gaan lijken” (regels 240-242) – lijken tegenstrijdig met elkaar.

- 2p 14 Leg uit waarom hier geen sprake is van tegenstrijdigheid. Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 25 woorden.

- 2p 15 Welke drie van onderstaande zinnen stroken met de inhoud en de strekking van tekst 1?
Noteer de nummers van de zinnen.
- 1 Dagbladlezers zijn tegenwoordig goed in staat om zelfstandig hun mening te vormen op basis van de beschikbare nieuwsvoorziening.
 - 2 De krant weerspiegelt onze postmoderne maatschappij waarin veel opinies naast elkaar bestaan.
 - 3 Door gebrek aan brede analyses en vergezichten wordt de krant steeds oppervlakkiger.
 - 4 Het huidige format voor nieuwsvoorziening leidt tot voorspelbaarheid en te grote uniformiteit.
 - 5 Hoofdredacteuren van kranten geven het nieuws elke dag hun eigen persoonlijke tintje.
 - 6 Lezers van een krant willen door hun krant graag bevestigd worden in hun opinies.
 - 7 Willem Duys was de grondlegger van de huidige televisiejournalistiek.

- In alinea 12 wordt over de hedendaagse krant gesproken als “een krant die niet alleen soepel maar ook steeds gladder wordt”. (regels 231-233)
- 1p 16 Citeer uit alinea 10 tot en met 13 een zinsgedeelte waarin het tegenovergestelde staat van de hedendaagse situatie.

- De titel van de tekst luidt ‘Het nieuws als show’.
- 2p 17 Leg deze titel uit.
Gebruik in je uitleg geen voorbeelden.
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 30 woorden.

- 1p 18 Welke van onderstaande beweringen geeft het beste de hoofdgedachte van tekst 1 weer?
- A De diverse nieuwsmedia zijn onder invloed van de verregaande individualisering van de burger steeds meer op elkaar gaan lijken, wat de kwaliteit van de media niet ten goede is gekomen.
 - B De formules van Duys’ praatprogramma *Voor de vuist weg* heeft de journalistiek de afgelopen decennia persoonlijker en professioneler gemaakt en deze ontwikkeling moet worden toegejuicht.
 - C De moderne media hebben hun ‘smoel’ verloren en moeten ernaar streven dit terug te krijgen door redacteuren de kans te geven met onverwachte en eigenzinnige berichtgeving te komen.
 - D De moderne media zouden Duys’ format moeten blijven hanteren, aangezien de doorsnee burger krant, radio en televisie nog steeds nodig heeft voor meningsvorming over de actualiteit.

1p 19 Hoe kan tekst 1 het beste worden getypeerd?

De tekst is vooral te typeren als

- A een beschouwing, omdat de geschetste visies op nieuwsvoorziening nogal eens zijn veranderd in de afgelopen decennia.
- B een beschouwing, omdat verschillende mogelijkheden worden gepresenteerd om de moderne nieuwsvoorziening te verbeteren.
- C een betoog, omdat wordt gepleit voor een hernieuwde werkwijze voor redacteuren in de moderne nieuwsvoorziening.
- D een betoog, omdat wordt opgeroepen tot het omarmen van Duys' format om de moderne nieuwsvoorziening te verbeteren.

De slotzin van tekst 1 luidt: "Aan te veel professionaliteit gaat een nieuws- en opiniemedium uiteindelijk óók ten onder." (regels 283-285)

1p 20 Waaraan kan een nieuws- en opiniemedium dan nog meer ten onder gaan volgens de tekst?

- A aan een anarchistische werkwijze van redacties
- B aan een overdreven persoonlijke berichtgeving
- C aan een te ouderwetse werkwijze van redacties
- D aan te grote gelijkenis met concurrerende media